

Хельсінкі. У дні фестывалю.

Голас РАДЗІМЫ

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАЙ СЕКЦЫІ КАМІТЭТА ЗА ВЯРТАННЕ НА РАДЗІМУ
І РАЗВІЦЦЕ КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЕЙ З СУАІЧЫННІКАМІ

№ 63 (647)

Жнівень 1962 г.

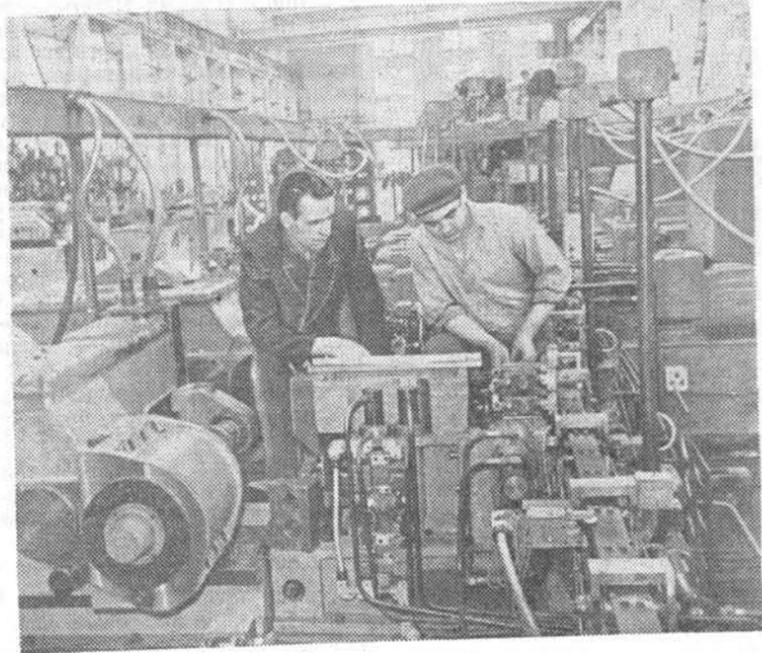
Год выдання 8-ы.

Жніво азімых

У калгасах і саўгасах Віцебскай вобласці пачалося жніво азімых збожжавых. На палі выйшлі лафетныя і радковыя жняўкі. У многіх гаспадарках уборка вядзецца раздзелным спосабам. Зерне-уборачныя камбайны аснашчаны прыстасаваннямі, якія прадухіляюць страты зерня. Атрымана больш як сто новых камбайнаў.

У Пастаўскім раёне не чакаюць даспявання збожжавых на ўсіх масівах, а вядуць жніво выбарачна, пераважна раздзелным спосабам. За першыя дні каля ста гектараў азімых убраў сельгасарцель «Перамога». Трактарысты М. Лукша, А. Буйко і Г. Рудкоўскі зжынаюць за змену па пяць-шэсць гектараў жыта. У сельгасарцелі імя Дзяржынскага ў работу ўключыліся восем самаскідак, лафетная жняўка і самаходны камбайн.

У зборачным цэху Мінскага завода аўтаматычных ліній.
Фота М. Мінковіча.

ЦЭХ ЖАЛЕЗАБЕТОННЫХ АПОР

ОРША. Будаўніцтва цэха па выпуску жалезабетонных апор для ліній электраперадач пачалося на аршанскім заводзе жалезабетонных вырабаў № 4. Яго праектная магутнасць 25 тысяч кубічных метраў жалезабетону ў год. У цэху намячаецца механізаваць усе вытворчыя працэсы.

Тут таксама будуць пабудаваны склады гатовай прадукцыі, абсталяваныя маставымі кранамі, аўтаматычная кампрэсарная, бункерны склад інертных матэрыялаў і склад арматурнай сталі.

НОВЫЯ ШКОЛЫ

ГОМЕЛЬ. Менш чым праз месяц зазвінць першы званок. І чыстыя светлыя класы школ напоўняцца звонкімі галасамі дзетвары. А цяпер пакуль што ідзе абласны агляд падрыхтоўкі школ да новага навучальнага года, у якім прымаюць удзел работнікі аддзелаў народнай асветы, прафсаюзаў, мясцовых Саветаў.

Да пачатку навучальнага года ў вобласці адкрыцца 25 новых сярэдніх і васьмігадовых школ. Акрамя таго, метадам народнай будоўлі пабудавана ўжо 31 школа, звыш 20 вучэбных майстэрняў. Узрасла матэрыяльна-тэхнічная база майстэрняў. У іх ёсць 134 аўтамашыны і трактары, больш як 1.200 адзінак станочнага абсталявання і 1.150 швейных машын. Звыш мільёна рублёў выдзелена школам на набыццё наглядных дапаможнікаў.

Трактарыст калгаса «Новае жыццё» Карэліцкага раёна Анатолій Рахманько з фотаапаратам, якім яго прэміравалі за выдатную работу.

ЧЛЕНЫ ТАВАРЫСТВА

«СССР — ВЯЛІКАБРЫТАНІЯ» У МІНСКУ

Пяць дзён у рэспубліцы гасціла група членаў Таварыства англа-савецкай дружбы.

У саставе групы — студэнты, рабочыя швейнай прамысловасці, работнікі чыгуначнага транспарту, прадстаўнікі Націнгемскага савета прафсаюзаў і Лігі камуністычнай моладзі. Групу ўзначальвае сакратар Націнгемскага аддзялення таварыства англа-савецкай дружбы Перл Лілі.

Госці аглядзелі выдатныя мясціны Мінска, пабывалі на прамысловых прадпрыемствах і будоўлях горада, знаёміліся з работай Мінскага гарадскога аддзялення Таварыства «СССР — Вялікабрытанія».

Англіскія сябры зрабілі паездку ў саўгас «Зарэчка» Мінскай вобласці. Яны цікавіліся работай гаспадаркі, аглядзелі цэнтральную сядзібу саўгаса.

Членаў Таварыства англа-савецкай дружбы прыняў старшыня выканкома Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных В. І. Шарапаў. У час прыёму адбылася сяброўская гутарка.

З 1956 года ўсталяваліся трывалыя дружальныя сувязі паміж двума гарадамі — Мінскам і Націнгемам. Перл Лілі перадала таварышу Шарапаву пасланне ад лорда-мэра Націнгема Олдэрмена Сіднея Хіла з пажаданнямі далейшага ўмацавання дружальных сувязей паміж англійскім і савецкім народамі.

АДОЗВА

Ўдзельнікаў VIII Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў «За мір і дружбу» да моладзі свету

Дарагія сябры, моладзь усяго свету!

Ад імя 18.000 юнакоў і дзяўчат з 137 краін — удзельнікаў VIII Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў за мір і дружбу мы звяртаемся да вас з пасланнем міру і дружбы, якое з'яўляецца сведчаннем веры і надзеі моладзі ў будучае.

Моладзь Афрыкі, Амерыкі, Азіі, Еўропы і Акеаніі, прадстаўленая ў Хельсінкі 1500 арганізацыямі ўсіх напрамкаў, усведамляючы сваю адказнасць перад пагрозай сусветнай вайны, звяртаецца таксама да ўсіх народаў свету і іх урадаў, каб яшчэ раз выказаць сваю непакісную рашучасць адстаяць мір ва ўсім свеце.

Мы правялі тут 10 незабыўных дзён. Мы супаставілі нашы пункты погляду і абмяняліся думкамі. Мы кіраваліся пошукамі таго агульнага, што нас аб'ядноўвае. Мы навучыліся разумець адзін аднаго і сталі сябрамі.

Фестываль у Хельсінкі з яго братнімі сустрэчамі, яго маніфестацыямі, выступленнямі артыстаў і спартыўнымі спаборніцтвамі з'явіўся вышэйшым выказаннем агульнай волі маладога пакалення дабіцца перамогі міру, дружбы і ўзаемаразумення паміж народамі, сцвердзіць усюды права на нацыянальную незалежнасць і паставіць на службу чалавечтву адкрыцці і заваяванні навукі і тэхнікі.

Нашымі магутнымі маніфестацыямі на фестывалі мы прадэманстравалі нашу агульную волю да міру і дружбы паміж народамі, да спынення ўсіх ядзерных выпрабаванняў і забароны атамнай зброі, да заключэння дагавору аб раззбраенні, да перамогі прынцыпаў нацыянальнай незалежнасці і міру.

І ў момант, калі мы звяртаемся з гэтай адозвай да ўсіх людзей без усялякага адрознення, мы абяцаем прысвяціць сябе сумеснай барацьбе за мір і аддаць усе нашы сілы для перамогі дружбы і ўзаемаразумення паміж моладдзю і народамі свету.

Няхай мацнее і пашыраецца наша адзінства, згуртаванае фестывалем! Няхай яно стане адзінствам моладзі ўсяго свету!

Моладзь усяго свету, прадстаўленая на фестывалі, звяртае гэту адозву, якая сведчыць аб яе жаданні дабіцца перамогі міру і дружбы ва ўсім свеце, да ўсяго маладога пакалення.

Хельсінкі, 6 жніўня 1962 г.

Не дапусцім ядзернай вайны!

ТОКІО. У парку Міру горада Хірасіма, там, дзе 17 гадоў назад узарвалася амерыканская атамная бомба, якая ў адно імгненне забрала жыццё больш чым 200 тысяч чалавек, адбылася грандыёзная цырымонія ў памяць ахвяр атамнай бомбардзіроўкі.

У 8 гадзін 15 мінут, у момант, калі над горадам узарвалася атамная бомба, над заціхшай Хірасімай паліўся звон. Усё замёрла. Мэр горада Хамаі ўсклаў да падножка помніка загінуўшым новы спіс ахвяр бомбы, што памерлі ў гэтым годзе. Затым ён зачытаў перад 30-тысячамі ўдзельнікаў цырымоніі дэкларацыю міру з заклікам не дапусціць паўтарэння Хірасімы, хутчэй дабіцца ўсеагульнага і поўнага раззбраення.

Сотні гектараў збожжа трэба ўбраць сёлета механізатарам калгаса імя Калініна Жлобінскага раёна — камбайнерам, машыністам жатак, трактарыстам. На здзімну: жніво азімых у калгасе імя Калініна.

6 ЖНІУНЯ — ГАДАВІНА БЯСПРЫКЛАДНАГА ПАЛЁТУ ГЕРМАНА ЦІТОВА

Увесь свет памятае знамянальныя дні 6—7 жніўня 1961 года, калі савецкі лётчык-касманаўт Герман Цітоў зрабіў небывалы ў гісторыі сучасных палёт па арбіце вакол Зямлі на караблі-спадарожніку «Усход-2».

У сувязі з гадавінай гэтага палёту карэспандэнт ТАСС Барыс Лук'янаў звярнуўся да лётчыка-касманаўта СССР, Героя Савецкага Саюза Германа Цітова з просьбай адказаць на рад пытаньняў. Ніжэй публікуецца тэкст гэтай гутаркі.

НА АРБІЦЕ МІРУ І ПРАГРЭСУ

ПЫТАННЕ. Як Вы ацэньваеце працяглае знаходжанне чалавека ў космасе з пункту погляду перспектывы асваення касмічнай прасторы?

АДКАЗ. Як вядома, я праляцеў у космасе звыш 700 тысяч кіламетраў, гэта значыць шлях, роўны адлегласці ад Зямлі да Месяца і назад. Касмічны карабель зрабіў 17 з лішнім абаротаў вакол Зямлі.

Даследавальнікі заяўляюць, што атрыманыя дадзеныя маюць велізарную каштоўнасць, асабліва для такіх новых дысцыплін, як касмічная біялогія і медыцына. Я не вучоны і не барюся ў дэталі аналізаваць, чым іменна ўзбагацілася навука ў выніку палёту «Усход-2», але сёе-тое ўсё-такі магу сказаць.

Адным з важнейшых пытанняў, пастаўленых вучонымі перад запускам «Усход-2», было — ці можа чалавек на працягу доўгага часу рабіць касмічны палёт, ці можа яго арганізм доўга пераносіць стан бязважкасці, захоўваючы пры гэтым працаздольнасць. У стане бязважкасці я адчуваў сябе добра, рабіў запісы ў бартавым журнале аб сваіх назіраннях, падтрымліваў радыёсувязь на ўсім працягу палёту, нават у самым аддаленым ад зямлі пункце арбіты. Часамі я адчуваў сябе непрыемна з-за змен з боку вясцібулярнага апарата. Але варта было заняць зыходную сабраную позу, не рабіць рэзкіх рухаў галавой, як самапачуццё паліпшалася.

На працягу года я не раз праходзіў медыцынскія абследаванні, і кожны раз урачы запісвалі: «Парушэнняў у стане здароўя не мае. Усе фізіялагічныя функцыі знаходзяцца на ўзроўні зыходных дадзеных».

Наглядзячы на тое, што палёт на караблі «Усход-2» даў багаты матэрыял па праблеме бязважкасці, вучоныя не лічаць, што ў гэтым пытанні дасягнута поўная яснасць. Неабходна, у прыватнасці, працягваць вывучэнне функцый сардэчна-сасудзістай сістэмы, іх здольнасці хутка прыстасоўвацца да разнастайных з'яў касмічнага палёту. Велізарнае значэнне маюць таксама даследаванні функцый цэнтральнай нервовай сістэмы, асабліва кары вяртлівага паўшар'я галаўнога мозгу.

Нельга забываць, што ў час працяглага палётаў асабліваю актуальнасць набываюць метады радыяцыйнай абароны. Савецкія вучоныя выказваюць думку, што павысіць эфектыўнасць абароны арганізму можна шляхам ужывання спецыяльных лячэбна-прафілактычных прэпаратаў. Але біялагі не могуць сказаць свайго важнага слова без фізікаў, без тых, ад каго залежыць вырашэнне праблем, звязаных з радыяцыйнымі абставінамі ў прасторы, па якой праходзіць траса касмічнага карабля з чалавекам на борце.

Гэту мэту ў асноўным і праследуе аб'яўленая ТАССам 16 сакавіка праграма даследаванняў касмічнай прасторы і верхніх пластоў атмасферы. Для гэтага з розных касмадромаў Савецкага Саюза запускаяцца штучныя спадарожнікі зямлі серыі «Космас». Запуск сёмага спадарожніка «Космас» ажыццёўлены зусім нядаўна — 28 ліпеня. З дапамогай гэтых спадарожнікаў вывучаюцца зоны радыяцыі, што дазволіць у

значнай ступені абясшкодзіць будучых касманаўтаў пры працяглых палётах. Своеасаблівае «дзяжурства» такіх лятаючых лабараторый дазваляе назіраць за працэсамі і зменамі частах высокіх і малых энергій. Год з часу палёту «Усход-2» быў у поўным сэнсе касмічным рабочым годам.

Чалавеку, які адпраўляецца ў міжпланетнае падарожжа (яно можа працягвацца тыдні і нават месяцы), немагчыма ўзяць столькі харчавання, колькі яму спатрэбіцца. Падобны дадатковы груз наўрад ці дазволіць быць касмічнаму карабелю стартаваць з Зямлі. Вучоныя выказваюць такую думку: не выключана, што на борце міжпланетнага касмічнага карабля будзе створана нешта падобнае на маленькі «кавалачак» нашай планеты, так званае замкнёнае экалагічнае асяроддзе. Тут будзе ажыццяўляцца кругазварот рэчываў, без якога немагчыма жыццё. Гэты працэс павінен забяспечвацца пэўным падборам раслін і жывёл, якія будуць знаходзіцца на борце карабля. Так утворыцца своеасаблівае «натуральнае гаспадарка» з уласнымі прадуктамі харчавання, хімічнай сыравінай, фабрыкай кісларода.

Перспектывы асваення касмічнай прасторы велізарныя. Яны будуць вырашацца па меры таго, як у Сусвеце пабываюць новыя і новыя людзі Зямлі.

ПЫТАННЕ. Што Вы можаце сказаць аб мірных спадарожніцтве і супрацоўніцтве ў асваенні космасу?

АДКАЗ. Кіраўнік Савецкага ўрада Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў у сваім пасланні прэзідэнту ЗША Дж. Кенедзі па пытанню вывучэння і выкарыстання касмічнай прасторы падкрэсліваў, што асваенне космасу ў інтарэсах усяго чалавецтва пойдзе тым хутчэй, чым большая колькасць краін будзе ўносіць свой уклад у гэту вельмі складаную справу, якая да таго ж патрабуе значных выдаткаў.

Мікіта Сяргеевіч адзначыў таксама, што «значна больш шырокія перспектывы супрацоўніцтва, аб'яднання нашых навукова-тэхнічных дасягненняў аж да сумеснага стварэння касмічных караблёў для пранікнення на іншыя планеты — Месяц, Венеру, Марс, узнікнуць тады, калі будзе дасягнута пагадненне аб раззбраенні».

Думаецца, што калі ўрад ЗША прыслухаецца да прапановы Савецкага ўрада, прыслухаецца да голасу мільёнаў людзей, якія імкнуцца да міру, і пойдзе на тое, каб заключыць дагавор аб усеагульным і поўным раззбраенні, то сумесныя палёты ў космас савецкіх і амерыканскіх касманаўтаў уойдуць у гісторыю чалавецтва.

Неабходна асобна падкрэсліць тэхнічную дасканаласць савецкіх касмічных караблёў, створаных нашымі таленавітымі вучонымі, канструктарамі, інжынерамі, тэхнікам і рабочымі. Мы, як капітаны «Усходу-1» і «Усходу-2», былі ўпэўнены ў надзейнасці механізмаў, у паспяховасці палётаў. З такім жа пачуццём, упэўненасцю паліцаць і іншыя савецкія касманаўты.

У нас, у савецкіх людзей, для якіх подзвіг не з'яўляецца самамэтай, непрыемнае пачуццё выклікае рэклама любога маючага адбыцца палёту амерыканскіх касманаўтаў, тым

больш, што кожны запуск у іх звязаны з рызыкай для жыцця. У кабінах Глена і Карпентэра, якія праявілі нямаля сапраўднай мужнасці, меўся жорсткі запас кісларода — на 27—28 гадзін. На трэцім і нават на другім вітку яны знаходзіліся ў кабіне пры павышанай тэмпературы — да 40 градусаў і павышанай вільготнасці. У мяне ж у кабіне тэмпература не перавышала 12—18 градусаў, да таго ж я мог свабодна рэгуляваць яе.

Савецкія людзі асваіваюць космас у мірных мэтах. Гэтага нельга сказаць аб даследаваннях, якія праводзяць ЗША. Артыкулы ў амерыканскіх газетах і часопісах даюць падставы сцвярджаць, што космас цікавіць Злучаныя Штаты Амерыкі галоўным чынам з ваеннага пункту погляду. У гэтых адносінах вельмі характэрна выказванне амерыканскага даследавальніка Харберга, які заявіў, што работа па падрыхтоўцы палёту чалавека ў космас больш не служыць мэтам навуцы. Крэн у ваенны бок прыкметны і ў праграме падрыхтоўкі амерыканскіх касманаўтаў. Цікавая заява віднага вучонага Армстронга. Ён сцвярджае, што ў сучасны момант касмічная медыцына займае першае месца па стратэгічнай важнасці.

Час вывесці карабель чалавецтва на арбіту міру, прагрэсу і працвітання.

ПЫТАННЕ. Можна, Вы скажаце некалькі слоў аб перспектывах будучых палётаў касманаўтаў?

АДКАЗ. Нашы лётчыкі-касманаўты тры, чатыры, пяць і іншыя мараць аб новых палётах, аб новым укладзе ў навуку ў славу нашай горяча любімай Радзімы, перад якой расшэнні XXII з'езда КПСС адкрываюць велізарныя перспектывы. Маючы адбыцца рэйсы будучы вельмі цікавыя, многа дадуць навуцы.

Мы добра запомнілі словы Мікіты Сяргеевіча Хрушчова аб тым, што гіганцкая навуковая і тэхнічная работа па авалоданню касмічнай прасторай будзе працягвацца і далей. «Усё новае і новае савецкія людзі, — сказаў М. С. Хрушчоў, — па нязведаных маршрутах паліцаць у космас, будуць вывучаць яго, раскрываць і далей тэйны прыроды і ставіць іх на службу чалавеку, яго дабрабыту, на службу міру».

Мы знаходзімся на парозе новых касмічных стартаў, мэтай якіх дабрабыт і прагрэс чалавецтва.

ШТУРМ КОСМАСУ ПРАЦЯГВАЕЦА

Сёлета спаўняецца пяць гадоў з таго часу, як пачаўся штурм касмічнай прасторы. А год назад грамадзянін Савецкага Саюза Герман Цітоў на караблі-спадарожніку «Усход-2» больш як суткі пражыў у космасе.

Чалавецтва даўно імкнулася пераадолець сілу зямнога прыцягнення і выйсці на прасторы Сусвету.

Ужо ў 1933 годзе ў СССР было ажыццёўлена першае падыманне ракеты з рухавіком на вадкім паліве. Даследаванні працягваліся і ў наступныя гады, але вайна прымусіла змяніць іх напрамак. Вучоныя і канструктары пачалі распрацоўваць зброю, неабходную для перамогі над ворагам.

У канцы саракавых гадоў у Савецкім Саюзе зноў пачалося рэгулярнае даследаванне верхніх слаёў атмасферы пры дапамозе ракет. Шматлікія запускі геофізічных і метэаралагічных ракет, забяспечаных рознай навуковай апаратурай, на вышыню ад 50—80 да 470 кіламетраў, медыка-біялагічныя даследаванні на ракетах далі надзвычай багаты матэрыял для распрацоўкі далейшай праграмы даследавання космасу.

Аднак знаходжанне ракет на вялікай вышыні цягнецца нядоўга — толькі некалькі секунд. Гэты час, натуральна, зусім недастатковы для вывучэння ўсяго комплексу з'яў, што адбываюцца ў верхніх пластах атмасферы. Для разумення гэтых вельмі складаных працэсаў неабходна доўгае знаходжанне навуковай апаратуры на вялікіх вышынях. З гэтай мэтай савецкія вучоныя і інжынеры пачалі падрыхтоўку да запуску штучнага спадарожніка.

І вось 4 кастрычніка 1957 года, развіўшы першую касмічную скорасць — каля 8 тысяч метраў у секунду, магутная ракета-носьбіт упершыню ў гісторыі чалавецтва вывела на арбіту вакол Зямлі штучны спадарожнік, створаны рукамі чалавека.

Пасля запуску штучных спадарожнікаў з 1959 года граніцы вывучэння космасу расшырыліся: у касмічную прастору былі пасланы касмічныя ракеты. Гэтыя ракеты, дасягнуўшы другой касмічнай скорасці — каля 11 тысяч метраў у секунду, выйшлі далёка за межы Зямлі.

Вынікі ўсіх назіранняў, якія праводзіліся на ракетах і спадарожніках, перадаваліся на Зямлю пры

дапамозе складанай сістэмы тэлеметрычнай апаратуры. Але трэба было правесці і пільнае даследаванне біялагічных аб'ектаў — раслін, мікраарганізмаў і жывёл пасля іх знаходжання ў космасе.

З гэтай мэтай, пачынаючы з 1960 года, пачаліся палёты касмічных караблёў, забяспечаных спецыяльнымі сістэмамі, што дазваляюць задаць вяртанне іх на Зямлю ў зададзеным рабне. Запускі касмас Белкі, Стрэлкі, Звёздочкі, Чарнушкі, мышэй, жаб, раслін даюць у рукі савецкіх вучоных каштоўныя даныя аб умовах касмічнага палёту. Гэты этап даследавання космасу быў этапам непасрэдна падрыхтоўкі палёту чалавека ў космас.

І вось дзень 12 красавіка 1961 года стаў датай найвялікшага трыумфу савецкай навуцы: лётчык-касманаўт Юрый Гагарын здзейсніў бяспрыкладны подзвіг. Адзін касмічны віток вакол Зямлі, толькі мінулыя гадзіны, а якое велізарнае значэнне мае гэты палёт! Ён даказаў, што чалавек можа жыць і працаваць ва ўмовах касмічнага палёту.

Пасля палёту Ю. А. Гагарына адбыўся палёт Г. С. Цітова, які працягваўся ўжо 25 гадзін; за гэты час касмічны карабель «Усход-2» зрабіў 17 абаротаў вакол Зямлі.

І, нарэшце, у 1962 годзе на арбіту Зямлі адзін за адным выведзены сем штучных спадарожнікаў Зямлі «Космас». Навуковыя даследаванні, якія праведзеныя праводзяцца гэтымі спадарожнікамі, вельмі шырокія. У праграме, у прыватнасці, прадугледжваецца вывучэнне канцэнтрацыі зарадкаваных часціцак у іонасферы, што дапаможа далейшым даследаванням распаўсюджвання радыёхвальняў вывучэння карпускулярных патокаў і часціцак малых энергій; вывучэнне энергетычнага саставу радыяцыйных паясоў Зямлі; штучнае магнітнае поле Зямлі, што дапаможа далейшае вывучэння верхняй атмасферы; вывучэнне размеркавання і стварэння вобласцей ланчых сістэм у атмасферы Зямлі і раду іншых важных навуковых праблем. У выніку гэтых даследаванняў савецкія вучоныя атрымліваюць новыя даныя аб фізіцы верхняй атмасферы і касмічнай прасторы.

А. ЮР'ЕВ.

Савецкія касманаўты Юрый Гагарын і Герман Цітоў з маці Герояў Савецкага Саюза Зоі і Аляксандра Касмадзям'янскіх. Здымак зроблены ў дні работы Сусветнага кангрэсу за мір і раззбраенне.

Радуюся, што магутнай і прыгожай стала Беларусь

Паважаная рэдакцыя!

«Голас Радзімы» атрымліваю рэгулярна, чытаю і праглядаю здымкі з вялікай цікавасцю. Атрымаў дзве кнігі: «След вядзе за мяжу» і «Сардэчныя сустраччы», за якія вельмі, вельмі ўдзячны. Я яшчэ прашу: прыйшліце песні беларускіх кампазітараў.

Нам радасна, што нашы браты і сёстры пасля столькіх няшчасцяў, гора і слёз зрабілі за кароткі час магутнай і прыгожай Беларусь, як гэта відаць з газет і расказаў таварышаў, якія ездзілі ў госці на Радзіму.

Сястра піша: ад нашай вёскі да вёскі Спораў 10 вёрст, там было непраходнае балота, а цяпер асушылі, па цвёрдаму грунту машыны ходзяць. У ад-

ным нумары «Голасу Радзімы» бачыў Спораўскі хор моладзі, якому жадаю вялікага поспеху.

Недалёка ад мяне жыве рэлігійны фанатык. Ён не прызнае беларускай мовы, нават называе яе як не належыць, а сам бульбу называе бульбай і іншыя прадметы па-беларуску.

Цяпер чытаю «Па вайных сцэжках» Макара Паслядовіча. Чытаю і радуся, што так могуць пісаць нашы пісьменнікі.

Жадаю вам добрага здароўя і поспеху ў вашых справах.

Ваш сябар.

ЗША

Адкрытае пісьмо Эмы Гулько

Я не памятаю свайго бацькі (мне не было і трох месяцаў, калі ён пакінуў нас). Нікога ў жыцці я так і не назвала «тата». А часам мне гэтага так хацелася! Адчуць надзейную руку, пачуць радую маці, зумну бацькоўскую параду. У мяне ўсяго гэтага не было. Я не адчуваю сябе «сіратой» адзінокай, але часам бывае цяжка. Радзючыя і суседскія дзеці мяне тым, што мой бацька быў бургамістрам. Дзеці ж не адказваюць за ўчынкi дарослых. Часамі мне бывае вельмі балюча, калі даводзіцца чуць, што нейчы тата атрымаў медаль у час вайны, а чыйсьці прэмію ці падзяку за добрую работу. А мой? У школу я пайшла ў сем год. Вучылася добра і ахвотна, у кожным класе атрымлівала пахвальныя граматы. Была старшынёй савета дружныні, сакратаром камсамольскай арганізацыі школы. Мне падабалася быць увесь час са сваімі таварышамі. Я любіла і паважала іх, яны плацілі мне тым жа. Скончыла сярэднюю школу з медалем. Вырасла паступіць на фізічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Але не набрала патрэбную колькасць балаў.

Калі я прыехала з Мінска, мне прапанавалі работу старшай піянеркай у сваёй школе. Работа мне падабалася. Былі, праўда, няўдачы, цяжкасці. Але мне здаецца, яны бываюць, ды напэўна і павінны быць у кожнага чалавека, які заняты вялікай справай.

Цяпер напішу пра сваю сям'ю. Я вельмі хачу, каб мяне зразу мелі правільна. Сям'я наша самая звычайная, сялянская. Дзед атрымлівае пенсію, маці і я працуем, бабуля вядзе гаспадарку. Маці працуе ў калгасе даяркай. Здаецца, непрыкметная праца, але яе тут цэняць. Імя мамы амаль кожны месяц заносіць на раённую Дошку гонару. Ёй прысвоілі званне «Лепшая даярка вобласці». Я маю поўнае права ганарыцца такой мамай.

Матэрыяльна мы жывём нядрэнна. Маці выпрацоўвае 30—50 працэдзён у месяц. Гэта ў сярэднім 130—150 рублёў у месяц у пераходзе на грошы. У мяне зарплата 57 рублёў, ды яшчэ дзядуліна пенсія.

У нашай вёсцы ёсць Дом культуры. Там дэманструюцца кіно, часам бываюць канцэрты, чытаюць лекцыі — паглядзець і паслухаць ёсць што. Мы купілі тэлевізар. Цяпер глядзім перадачы не толькі Мінска, але і Масквы, Ленінграда, Таліна, Рыгі, Варшавы, Берліна.

Цяпер я зноў вухтуюся да экзаменаў ва ўніверсітэт. Хачу сказаць яшчэ вось што. Для таго, каб шчасліва жыць, спакойна працаваць і вучыцца, нам неабходны мір. Ні я, ні мая мама, ні мой дзядуля, ні мае сябры і знаёмыя не хочучы вайны. Нам усім патрэбны мір!

Хачу, каб гэта пісьмо дайшло да Гедраўца Анатоля Аляксандравіча па адрасу: Канада, Антарыо, Форт Вільям 321, Біцён стрыт.

Эма ГУЛЬКО.

ХУТКА імчыцца аўтобус. З акон яго ляціць вя- сёлая піянерская песня, відаць усмешкі на дзіцячых тварох.

Вось прамільгнулі прыгарадныя домікі, Ленінскі праспект, плошча Перамогі. Аўтобус спыніўся каля аднапавярховага прыгожага катэджа. Гэта Таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. На ганку дзяцей сустракаюць работнікі таварыства.

— Сардэчна запрашаем да нас...

А ў прасторнай зале ўсё ўжо гатова да прыёму гасцей, на сталах стаяць розныя смачныя рэчы.

Завязалася гутарка. Член таварыства А. М. Сардэкоў расказаў школьнікам з Бельгіі і Фінляндыі аб рэспубліцы, у якой яны адпачываюць, аб гераізме беларускага народа ў гады вайны, аб тым, што мільён сыноў і дачок гэтага народа змагаўся ў радах Савецкай Арміі і каля 400 тысяч — у партызанскіх атрадах. Расказаў і аб працоўным подзвігу беларусаў, якія здолелі не толькі аднавіць 209 цалкам разбураных гарадоў і тысячы спаленых вёсак, але і пабудаваць сотні но-

вых фабрык і заводаў. Дзеці пачулі, што раней у Беларусі насельніцтва было амаль цалкам непісьменным, а цяпер на 10 тысяч жыхароў — 71 студэнт, у той час, як у Францыі ўсяго толькі 40, у Германіі — 31, у Аўстрыі—23.

Дзецям уручылі памятныя падарункі з відамі Мінска. Па іх просьбе быў паказаны кінафільм «Дзяўчынка шукае бацьку».

З хваляваннем сачылі ўсе за тым, што адбываецца на экране.

— Хутэй, хутэй, — вырываўся ў некаторых, калі дачка партызанскага камандзіра Аленка ўцякала ад праследвання фашыстаў. І разам з героямі фільма глядзчы радаліся, што Аленка пасля ўсіх нягод знайшла свайго бацьку.

А потым дзеці гулялі па прыгожых мінскіх вуліцах, фатаграфаваліся, заходзілі ў магазіны, каб купіць што-небудзь у падарунак родным і сябрам.

Л. ВОЛЬСКАЯ.

На здымку: бельгійскія і фінскія дзеці на ганку будынка Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

У калдычоўскім пекле*

Па некалькі разоў на дзень нас выганялі на лінейку. Юзэф Прончык, гэты варвар-сідыст, цешыўся, збіваючы нагайкай няшчасных вязняў. Ён ганяў па лагерным панадворку мучанікаў, прымушаў то падаць ніцма ўсіх, то падымацца, то зноў падаць і падымацца і г. д.

— Падні! Поўстан! Падні! Поўстан! — крычаў на польскай мове Юзэф Прончык.

Хто знемагаў, таго ён збіваў да паўсмерці.

Я мушу адзначыць, што хоць эсдоўцы насілі на мундзірах значкі з «пагоняй», аднак уся каманда ў Калдычоўскім лагеры падавалася на польскай мове.

Аднойчы пад вечар у другой палове чэрвеня 1944 года нас выганялі з барака на лінейку.

Юзэф Прончык, памахваючы нагайкай, звярнуўся да 72-гадовай сваёй бабулькі Пляцінскай:

— Ідзі, глянь! Там у кустах ляжыць дохлы сабака, мо' пазнаеш!

Бабулька пазнала свайго сына, які не схіліў галавы перад акупантамі. Яго забілі эсдоўцы.

— Гэта мой сын! — прамовіла бабулька горда і прыйшла назад на лінейку, але сілы ёй адмовілі і яна ўпала б на зямлю, каб яе не падтрымалі жанчыны.

Назаўтра раніцай зноў нас выганялі на лінейку, а на насілах два вязні прынеслі з камендатуры труп нейкага старога.

72-гадовая бабулька пазнала ў ім свайго мужа і з крыкам кінулася да яго. Але Прончык падбег і, скамандаваўшы: «На месца!» — з усяе сілы сцэбануў сваёй нагайкай «казінай ножкай» па сваёй галаве бабулькі, і чырвоная паласа акрываваўла яе бэльы валасы.

За калючым дротам каля камендатуры лагера быў сад і гарод. Там квітнелі краскі, раслі гуркі, памідоры, клубнікі і іншая гародніна. Адзін вязень спрабаваў праз дрот дастаць зялёны памідор. Яго за гэта спробу расстралілі.

У бараках (былыя стайні) з трохпавярховымі нарамі было многа пацуюк.

* Пачатак гл. у № 62 (646)

У другой палове чэрвеня 1944 года ў лагер прыйшоў шэф, немец Іоган Іорн з камендантам лейтэнантам СД Калько. Іорн даў каманду біць пацуюк і сам пайшоў. Забілі 92 пацуюкі і скінулі іх на панадворак у кучу.

Прыехаў асенізатар з бочкай і адвёз пацуюк з нечыстотамі на сметнік.

Пасля паўдня прыйшоў зноў Іорн і спытаў, колькі забіта пацуюк. Яму сказаў:

— Дзе яны? — працягваў Іорн.

Калі ён даведаўся, што пацуюкі вывезены на звалку, ён разлютаваўся і загадаў зараз жа расстраляць няшчаснага асенізатара.

Аказалася, што Іорн хацеў падзумаць з пацуюк шкуркі!

Любіў забаўляцца камендант Калько.

Ён прыходзіў уночы ў барак, крыкам будзіў вязняў, загадваў кідаць у кучу ўвесь абутак, а пасля неадкладна адшукваць свой абутак і абувацца. Хто не паспяваў, таго Калько збіваў палкай, а найбольш кулаком. Або загадваў вязням класціся на земляную падлогу барака тварам угору і пасля хадзіў па целах, як па падлозе і таптаў нагамі.

Ні адзін выклік на расстрэл не абыходзіўся без Калько. Гэта ён выклікаў і ўдзень і ўночы няшчасныя ахвяры на смерць.

І ўдзень і ўночы ганялі вязняў на катаржныя работы. Кожны мужчына абавязаны быў штодзённа вынесці з балота 1550 пліт мокрага торфу, а кожная жанчына — 1150 пліт торфу. Нікога не цікавіла, здаровы ты ці хворы. Галодныя, няшчасныя вязні вымушаны былі працаваць, бо іх падганялі эсдоўцы палкамі, гумавымі дубінкамі, прыкладамі вінтовак, нацуюваннем сабак.

Некаторыя вязні паміралі з голаду, ад катаванняў, хвароб, іншых праз некаторы час расстрэльвалі групамі па 12, 20, 200 чалавек.

Набляжаў фронт. Усё бліжэй і бліжэй чутны былі выбухі савецкіх снарадаў.

27 чэрвеня 1944 года ўночы быў моцны налёт савецкай авіяцыі на горад Баранавічы. Цёмна-сіняе летняе неба праразалі чырвоныя ракеты. Яно гуло ад матораў савецкіх бамбавозаў.

Намеснік каменданта лагера эсдовец Сянкевіч Леанід даў каманду пазавешваць вокны барака мяшкамі.

Вязні захвалываліся і зашумелі.

— Што рабіць! Што рабіць?! — у распачы пыталіся яны адзін у аднаго.

Я ўбачыў праз дзірку ў мяшкі, як да Сянкевіча падышоў камендант Калько, якому ён казаў:

— Цо рабіць, пане лейтэнанце? Оні шумяць! (Што рабіць, пане лейтэнанце? Яны шумяць!) І Калько на польскай мове адказаў:

— Не веш, цо рабіць? Жуцай гранат! (Не ведаеш, што рабіць? Кідай гранату!)

У бараку сціхлі, і Сянкевіч з Калько нас не ўзарвалі.

Назаўтра, 28-га чэрвеня 1944 года, пасля бяссоннай ночы прыйшоў Калько з іншымі катары і выгнаў нас на панадворак. Ён ганяў нас то ў барак, то на панадворак, то зноў у барак, то зноў на панадворак.

— Бегем! (Бягом!) — крычаў азвараў Калько. Людзі спыталіся хутчэй убегчы ў барак, каб пазбегнуць палачных удараў, якія наносіў Калько і яго памочнікі — эсдоўцы. Аднаму вязню пры такой таўкатні зламалі руку.

Наглядчыкі загадалі называць сябе камендантамі, а Калько лічыўся галоўным. Нам не далі нават вады. Сярод выгнанных вязняў мы не далічыліся за час правэркі 400 нашых таварышаў — іх расстралялі ўночы.

Машына за машынай прыбывалі новыя «папаўненні» ў наш лагер з баранавіцкай і іншых турмаў. Сярод іх я сустраў свайго стрыечнага брата Васіля Канстанцінавіча Якімовіча з вёскі Дзямідавічы Клецкага раёна Мінскай вобласці. Яго расстралілі праз дзве гадзіны пасля прыбыцця ў лагер.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

ЗАСКАРУЗЛЫЯ ДАГМАТЫКІ

ФЕЛЬЕТОН

Ну і дубалобая ж гэта публіка—дагматыкі! Як упруцца ў што, дзяўбуць адно і тое ж дзесяткі год. Хоць кол ім на галаве чапы, а яны ўсё сваё.

Сапраўдных дагматыкаў, так сказаць, у першапачатковым выглядзе можна спаткаць толькі ў «вольным», капіталістычным свеце. Усе яны трымаюцца ўстаўленых палажэнняў, як і належыць дагматыкам, але калі прыгледзецца, крыху розніцца між сабой. Дагматык-лізун аблізвае пану боты з такім смакам, як цукерку, і хоча пераканаць усіх, што гэта самая найлепшая прыёмнасць у свеце. Дагматык-цементарал з радасцю чакае, калі атамная бомба паскорыць пераход людзей у царства нябеснае. Але ўвайсці ў гэта царства першым не спяшаецца. Здавалася б, чаго прасцей: накіруйся ў раён вострава Раждзяства і глыні там такую порцыю радыёактыўнага, каб адразу ўбачыць той свет.

Дагматыкі-папы моляць бога быць міласцівым да катаў калдычоўскіх ды трысячэцкіх лагераў смерці. Нядаўна адзін такі дагматык-пап уладыка Васілій забраўся ў амерыканскі сенат і прачытаў сенатарам-каланізатарам такую малітву:

— Божа наш, будзь міласцівы да нашага любяга прэзідэнта, узмаці яго і дапамажы яму ў ягоных заданнях, у ягоным кіраванні змаганнем за свабоду ва ўсім свеце. Блаславі нашага віцэ-прэзідэнта, дай навагу і мудрасць сябрам сенату гэтага. — Цвярдны міру, справядлівасці і свабоды. Міласэрны ойча! Мы просім ласкі твае для душаў усіх нашых ваяў-герояў, што памерлі на полі бою (чытай: на полі бою з партызанамі і мірным насельніцтвам беларускіх вёсак у час гітлераўскай акупацыі). Супакой іх валадарстве вечнае славы твае.

— Глянь ласкавым вокам тваім, — працягваў гнусаваць на радасць сенатараў-каланізатараў уладыка Васілій, — на наш паняволены народ беларускі, узмаці надзею ягоную і памажы яму вызваліцца ад бязбожнае крамлеўскае тыраніі.

Больш сарака год папы-дагматыкі моляць аб гэтым: б'юць ілбы, але іх малітвы ляцяць на сухія лясы.

Дагматык-асёл вушамі спрабуе закрыць сонца. Дагматык-жаба лезе ў каліну, каб абярнуць воз. Дагматык-нацыяналіст б'е сябе ў грудзі і крычыць, што ён самы шчыры беларус, бо больш за ўсіх высмактаў крыві з беларусаў у час гітлераўскай акупацыі. Дагматык-кракадзіл пралівае слёзы па тых, каго не

паспеў праглынуць у гады ліхалецця. Дагматык-дабрачынец збівае стомленага падарожжама эмігранта з правільнага шляху, заглядаючы пры гэтым у вочы лісліва і ветліва.

Вось ужо колькі год прыязджаюць да нас землякі-турысты. І кожны раз, калі яны збіраюцца ў дарогу, такія добрызлычывыя дагматыкі перасцерагаюць іх:

— Куды вы едзеце? За вамі будучы сачыць. Нічога вам не пакажуць. Вас пасадзяць у турму...

Людзі вяртаюцца з паездкі дадому як ні ў чым не бывала. Яны ўзрушаны, раскаваюць, што бачылі на Радзіме. Але гэта не бянтэжыць дагматыкаў. Дагматыкі працягваюць дзяўбці тое ж самае, але ўжо іншым людзям.

— Вас пасадзяць. За вамі будучы сачыць...

Адзін наш суайчыннік доўга шукаў дапамогі ў амерыканскіх акулістаў і, не знайшоўшы яе, зусім аслеп. Тады ён вырашыў паехаць на радзіму і звярнуцца да савецкіх урачоў. І вось знайшоўся дагматык-дабрачынец.

— Куды вы паедзеце? За вамі будучы сачыць!

— За мной, спяць? Я ж нічога не бачу, — адказаў той.

— Усё роўна будучы сачыць. — упарта паўтараў дагматык.

У Савецкім Саюзе цяпер вырабляецца больш масла, чым у Злучаных Штатах Амерыкі. Больш прыпадае яго і на душу насельніцтва. У 1961 годзе ў нашай краіне выраблена 894 тысячы тон масла. У гэтым жа годзе ў Амерыцы — 685 тысяч тон. На душу насельніцтва ў нас прыпадае 4,1 кілаграма, а ў Злучаных Штатах — 3,7 кілаграма масла. У Амерыцы «перавытворчасць» масла. У нас яго не хапае. Чаму? Таму што спажыванне гэтага каштоўнага прадукта даступна ў нас шырокім слямам насельніцтва, а там — не. Мы збіраем у год больш 9 мільярдаў пудоў хлеба, а дагматыкі заходняй прапаганды цягнуць усё ў тую ж дуду:

— Няма хлеба, масла...

На калгасных і саўгасных палях працуюць трактары, сеялкі, камбайны, касілі. Пасевы даглядаюцца пры дапамозе авіяцыі, а гэтыя даўбешкі таўкуць адно і тое ж:

— Тэхнікі няма, свішча серп і кася...

Ёсць і больш заскарузлыя дагматыкі. Яшчэ з тых часоў, калі, рвучыся да ўлады, буржуазія жангліравала такімі гучнымі словамі, як «свабода».

«дэмакратыя», «роўнасць». Яны працягваюць да сённяшняга дня бубніць па радыё, тэлебачанню, ў друку такое, што здзіўляе, што самымі лепшымі дабротамі з'яўляецца капіталістычная эксплуатацыя, жабрацтва, яны лічаць дабрачынцам работадаўцу — эксплуататара, якому рабочы сваім мазалём стварае дастатак.

За сваю гісторыю Савецкая краіна не раз праганяла з роднай зямлі няпрошаных гасцей. Ужо так даставалася тым, хто хацеў зноў завесці капіталістычныя парадкі ў нашай краіне, што, здавалася б, пара кінучы гэтыя нязбыўныя хацёнкі. Не, толькі загаілася скура пасля нашых удараў, зноў пачынаецца шуміха на Захадзе «аб вяртанні волі паняволеным народам».

З 1917 года савецкі народ і яго ўрад заклікае народы да міру і разбраення, а заступнікі «свабоды сумлення» і «асабістай волі» нават не разумеюць бязглуздыці таго, што кажуць, нават не заўважаюць, як выкрываюць самі сябе:

— Вы не верыце ў бога. Мы вам не давяраем, — скуголяць дагматыкі.

Неяк адзін дагматык, блытаючы беларускія словы з нямецкімі, засеўшы ля мікрафона замежнай радыё-брахалаўкі, упарта стараўся даказаць, што цудоўны быў той час, калі беларускі мужык быў дурны, як вара, і што вельмі ён няшчасны цяпер, гэты мужык, калі слухае лекцыі па радыё або ў клубе, чытае кніжкі, сядзіць у кінатэатры, наведвае канцэрты. Гэты дагматык вельмі нагадвае крылоўскага асла, які, выслушаўшы песню салаўя, раў гэтай пеўчай птушцы павучыцца майстэрству ў пеўня.

З аслінай упартасцю дагматыкі стараюцца з усіх сіл даказаць савецкаму народу, пазнаўшаму песню вольнага жыцця і працы, перавагу свісту бізуна і песні нявольнікаў. За гэта ім добра плацяць іх новыя гаспадары. Дарэмна затрачаныя грошы!

Леанід ПРОКША.

з вязняў знемагаў, таго прыстрэльвалі. Нам не давалі ні ежы, ні вады. Адзін вязень кінуўся да рэчкі, каб напіцца вады, там яго і забілі.

Міма нас на грузавых машынах праімчаліся на Захад усе Калдычоўскія каты-эсдоўцы са сваімі каханкамі. Дзеўкі нахабна крыкнулі нам, што лагера ўжо няма, усіх пусцілі... на той свет.

Такім чынам мы даведаліся,

— Куды вы паедзеце? За вамі будучы сачыць! Малюнак М. ЖЫТНІЦКАГА.

Што ўбачыць чалавек на Месяцы?

Што ўбачыць касманаўт, які апусціцца на паверхню Месяца? Гэта пытанне ў апошні час пачало асабліва цікавіць даследчыкаў. Характэрнай асаблівасцю месячнага рэльефа, з якім сустранецца чалавек, з'яўляюцца кальцавыя горы, якія называюцца цыркамі або кратэрамі. Невялікіх кратэраў на Месяцы сотні тысяч. Буйнейшыя з іх маюць дыяметр больш як дзве кіламетры, а на дне некаторых цалкам маглі б змясціцца цэлыя дзяржавы. Вонкавыя схілы месячных кратэраў даволі пакатыя, а ўнутраныя крутыя. Унутры кальцавых гор звычайна бывае роўная нізінная пляцоўка. У цэнтры пляцоўкі часта ўзвышаецца востраканечная гара, якая складаецца часам з некалькіх вяршынь.

Цікавай асаблівасцю Месяца з'яўляюцца светлыя праменні. Такого на нашай планеце не выяўлена. Гэтыя праменні складаюцца з нейкага светлага

рэчыва і радыяльна разыходзяцца з некаторых кратэраў. На бачным з Зямлі баку Месяца выяўлена каля 300 праменняў. Касманаўтам давядзецца высветліць іх прыроду.

Цяпер астраномы ўсё часцей гавораць аб зменах, што назіраюцца на паверхні Месяца. За апошнія гады, напрыклад, у два разы зменшыўся кратэр Ліней, знік кратэр Альгазен, утварыліся невялікія кратэры на дне цырка Платон. З усходам Сонца на дне гэтага кратэра перыядычна з'яўляюцца нейкія зеленавата-шэрыя плямы. А ў кратэры Эратасфен гэтыя плямы некаторым назіральнікам здаюцца нават перамяшчальнымі. Гэтыя змены сведчаць аб тым, што Месяц — гэта не мёртвы свет, як лічылася раней, а на яго паверхні, а таксама і ў нетрах адбываюцца працэсы, якія паграбуюць яшчэ даследавання і тлумачэння.

— Кулаком! Судзя зноў спытаў падсуднага Калько, ці правільна я даў паказанні.

І Калько прызнаўся: — Сведка сказаў праўду. Там было яшчэ горш! Калдычова — гэта была яма смерці!

Прызналіся ў сваіх злачынствах і Сянкевіч, і Кухта, і Каралевіч.

Але васьм за мяккой знаходзіцца яшчэ такіх «дабрадзеяў» — абаронцы, як Канстанцін Мярля, Францішак Кушал і іншыя буйныя гітлераўскія памагаты. У льяны нацыяналістычных газет-сваіх спрабуюць абараняць азьяральных калдычоўскіх катаў беларускага народа і выстаўляць іх амаль бязвіннымі ахвярамі. З пісаніны нацыяналістаў атрымліваецца нібы ў тым, што тварылася ў Калдычоўскім лагерах, вінаваты не каты, а ахвяры, якія трапілі туды.

«Справы працэсу гавораць ясна аб тым, што працэс арганізаваны партыйнай зноў і зусім не дзеля чысьце віны, а дзеля бягучых палітычна-прапагандных патрэбаў». — пішуць гэтыя буйныя памагаты гітлераўцаў, абараняючы калдычоўскіх катаў.

Каты атрымалі па заслугах. Але кроў замучаных у Калдычова 22 тысяч бязвінных ахвяраў кіла да помсты. І такім вылодкама, як Мярляк, Кушал, Астроўскі, Рагуля і іншыя, якія яшчэ ходзяць па зямлі непакараныя, нідзе не схавацца. І іх не міне заслужаная кара.

Сяргей НОВІК-ПІЮН

Мінск, 1962 г.

НАШ АДРАС
Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Дом друку. Рэдакцыя газеты «Голас Радзімы».

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

У калдычоўскім пекле

(Пачатак на 3-й стар.)

Нас выстрайвалі ў рады, выклікалі па дваццаці чалавек. Гэта ўсё рабіў Калько. У выкліканых тры разы пыталі прозвішча, імя, імя па бацьку, год нараджэння, веравызнанне, нацыянальнасць і хатні адрас, а затым адводзілі да камендатуры. Тых жа, што засталіся, загаілі ў барак, зачынілі на замок і загадвалі завешваць вокны.

Але я усё ж глядзеў праз дзірачку ў мяшкі, якім было завешана вакно, і бачыў, як жанчын распраналі дагала, прымушалі акуратна складаць вопратку і абутак. Жанчынам і дзецям вышучвалі назад рукі і вязалі дротам, потым іх кідалі, як дрывы, на грузавыя аўтамашыны. На іх зверху садзіліся эсдоўцы і з дзікімі п'янымі песнямі і крыкамі адводзілі ў лес.

Чорным слупом стаяў дым над лесам, стогны і нечалавечыя ляманты несліся да неба.

Дзядок, якога злавлілі каля лесу і загналі ў лагер, раскаваў, што бачыў, як фашысты складвалі няшчасных людзей штабелямі і аблівалі бензінам, а затым запальвалі.

Пасля пачалі проста расстрэльваць, бо фашыстам трэба было перад прыходам Савецкай

Арміі замесці сляды сваіх злачынстваў.

Ніколі не забуду, як бралі аднойчы жанчын. Іх было дваццаць, а з імі дзевятнаццаць дзяцей. Самаму старэйшаму хлопчыку было 6 гадоў, самай малодшай дзяўчыны тры дні! Гэта дзяўчынка нарадзілася ў лагерах.

З кожным днём нас заставалася ўсё менш і менш. І вось настаў дзень 29 чэрвеня 1944 года.

Прышлі ў лагер Іорн, Калько 2 немцы-эсэсаўцы і 19 эсдоўцаў.

Усіх нас падзялілі на чатыры групы. У першую трапіў я, у другую — мая жонка Людміла і Лідзія Хільтова, у чацвёртую Георгій Хільтоў і Сенчык Леанід з цяжарнай жонкай Ядвігай.

Нас выстраілі пацёркамі, загадалі ўзяцца пад рукі і першую групу пагналі пешы па аховай эсдоўцаў і сабак у Баранавіцкую турму, у якой мы правялі трывожную ноч, бо нас меліся ўзарваць.

Раніцай 2-га ліпеня 1944 года нас у ліку 600 чалавек выгналі на турэмны панадворак ўжо ўласаўцы і салдаты-немцы. Фронт набліжаўся. Усё бліжэй і бліжэй чутна была артылерыйская кананіада. Нас пагналі па Баранавіцкай шашы. Хто

што лагер смерці Калдычова ліквідаваны ноччу з 29-га на 30 чэрвеня 1944 года. Там сярод іншых вязняў смерцю мучанікаў загінулі: мая жонка Людміла, святчэннік Георгій Хільтоў, Лідзія Хільтова, Сенчык Леанід і яго жонка Ядвіга, друкар Ян Валаховіч, інжынер Валасевіч, 92-гадовы святчэннік Аляксандр Валасевіч з вёскі Ёдчыцы Клецкага раёна Мінскай вобласці. Ці ўсіх пералічыш!

Пасля начоўкі ў лесе, нас 3-га ліпеня 1944 года пад вечар прыгналі ў горад Слонім на яўрэйскай могілкі і паклалі адзін ля аднаго тварамі да гары і забаранілі падьмаць галовы.

Раніца 4-га ліпеня 1944 года правялі галачы дзень. Гітлераўцы спехам уцякалі.

Нас паднялі і пагналі па Зэльвенскай шашы ў лес.

На дзевятым кіламетры за горадам Слонімам уласаўцы здрадзілі гітлераўцам і ўцяклі ў лес, дзе далучыліся да партызан, якіх загадзя папярэдзілі, што будучы нас весці на расстрэл.

Партызаны, што былі ў засадае, адкрылі агонь па гітлераўцах.

Убачыўшы такое становішча, мы кінуліся бегчы ў лес. Адкуль толькі і сла ўзялася! Многіх выратавалі партызаны, сярод выратаваных быў і я.